

ВІДГУК

офіційного опонента

доктора економічних наук, професора, ученого секретаря

Національного наукового центру «Інститут аграрної економіки»

***ШПИКУЛЯКА Олександра Григоровича* на дисертаційну роботу**

***ШКВАРУК Діни Григорівни* на тему: «Розвиток економіко-екологічного потенціалу АПК регіону», подану на здобуття ступеня доктора філософії**

зі спеціальності С1 Економіка та міжнародні економічні відносини,

спеціалізація С1.01 Економіка

Актуальність теми дисертації та її зв'язок з науковими програмами, планами, темами. Розвиток аграрного комплексу сучасної України наслідую широке коло проблем, актуальних до вирішення у розбудові стійкої господарської екосистеми. Виключно важливими у контексті соціально-економічного відновлення галузі й реалізації її функціоналу на засадах сталого розвитку є проблематика економіко-екологічного потенціалу.

Дисертаційне дослідження Шкварук Д. Г. присвячене вирішенню актуального наукового завдання, що полягає у розвитку теоретико-методичних засад та розробленні практичних рекомендацій щодо формування і розвитку економіко-екологічного потенціалу АПК регіону в умовах сучасних трансформаційних процесів. Актуальність обраної теми не викликає сумнівів, оскільки сучасний розвиток аграрного сектору України відбувається під впливом взаємопов'язаних викликів – воєнних ризиків, кліматичних змін, деградації природних ресурсів, необхідності забезпечення продовольчої безпеки держави, виконання екологічних вимог європейської інтеграції та досягнення Цілей сталого розвитку. За таких умов особливого значення набуває пошук нових підходів до забезпечення збалансованого використання економічних і природних ресурсів, підвищення конкурентоспроможності та посилення екологічної складової регіонального розвитку.

Слід відзначити, що автором аргументовано необхідність комплексного дослідження економіко-екологічного потенціалу саме на регіональному рівні, де поєднуються специфічні природно-ресурсні, виробничі, інституційні та соціально-економічні умови функціонування агропромислового комплексу. Автор переконливо обґрунтовує, що існуючі наукові підходи переважно зосереджені на окремих складових економічного або екологічного розвитку, тоді як питання їх інтегрованої оцінки, комплексного управління та стратегічної активізації залишаються недостатньо розробленими. Важливою перевагою дисертаційної роботи є її орієнтація не лише на поглиблення теоретичних положень, а й на розроблення прикладних інструментів оцінювання та стратегічного управління розвитком економіко-екологічного потенціалу АПК регіону, що має істотне значення для формування сучасної регіональної аграрної політики, підвищення ефективності використання природних ресурсів та забезпечення екологічної безпеки.

Тема дисертаційного дослідження органічно пов'язана з виконанням науково-дослідних робіт Західноукраїнського національного університету. Дослідження виконано в межах наукової теми Вінницького навчально-наукового інституту економіки «Удосконалення інноваційного розвитку підприємства» (державний реєстраційний № 0125U001359, 2025-2026 рр.), у межах якої автором розвинено науково-методичні засади оцінювання та стратегічного управління розвитком економіко-екологічного потенціалу. Окремі результати дисертації також використовуються під час виконання науково-дослідної теми «Соціально-економічні імперативи циркулярної економіки в умовах війни та післявоєнного відновлення України» (державний реєстраційний № 0126U002210, 2026-2028 рр.), що підтверджує її відповідність актуальним напрямам розвитку економічної науки та практичним потребам повоєнного відновлення України.

Ступінь обґрунтованості та достовірності наукових положень, висновків і рекомендацій. Наукові положення, висновки та практичні рекомендації, викладені у дисертаційній роботі Шкварук Д. Г., є достатньо обґрунтованими, логічно взаємопов'язаними та достовірними. Високий рівень їх

обґрунтованості забезпечується чіткою постановкою мети і завдань дослідження, комплексним підходом до вирішення поставленої наукової проблеми, послідовністю викладення матеріалу та належним рівнем теоретичного й методичного опрацювання предмета дослідження.

Теоретичною основою дисертації стали фундаментальні положення економічної теорії, концепції сталого розвитку, екологічної та регіональної економіки, а також праці вітчизняних і зарубіжних науковців з питань розвитку АПК, оцінювання економічного та екологічного потенціалу, регіонального розвитку й забезпечення конкурентоспроможності. Проведений автором аналіз сучасних наукових підходів дозволив виявити існуючі дискусійні аспекти та сформулювати власні наукові положення щодо розвитку економіко-екологічного потенціалу АПК регіону.

Достовірність отриманих результатів підтверджується використанням широкої та репрезентативної інформаційної бази дослідження, яка охоплює законодавчі та нормативно-правові акти України, офіційні статистичні матеріали Державної служби статистики України, Міністерства аграрної політики та продовольства України, Головного управління статистики у Вінницькій області, Департаменту агропромислового розвитку Вінницької обласної військової адміністрації, аналітичні матеріали міжнародних організацій, статистичну звітність аграрних підприємств, а також значний масив сучасних наукових джерел.

Обґрунтованість висновків забезпечена застосуванням комплексу взаємодоповнюючих загальнонаукових і спеціальних методів дослідження. Їх використання дозволило автору не лише здійснити всебічну оцінку економіко-екологічного потенціалу АПК регіону, а й обґрунтувати практичні напрями його розвитку та стратегічної активізації.

Загалом наведені в дисертаційній роботі наукові положення, сформульовані висновки та запропоновані рекомендації характеризуються достатнім рівнем наукової аргументованості, ґрунтуються на результатах власних досліджень автора, є внутрішньо узгодженими та підтверджуються

проведеними теоретичними, аналітичними й економіко-математичними дослідженнями, що дає підстави вважати їх достовірними та такими, що мають як наукове, так і практичне значення.

Зміст та структура дисертації. Структура дисертаційної роботи є логічною, послідовною та повною мірою відповідає поставленій меті, визначеним завданням, об'єкту і предмету дослідження. Робота побудована за класичною схемою наукового дослідження та складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел і додатків.

Перший розділ має теоретико-методичний характер і присвячений дослідженню сутності економіко-екологічного потенціалу, еволюції наукових підходів до його трактування, обґрунтуванню структури, систематизації методичних підходів до оцінювання та вивченню інституційного забезпечення його розвитку. Автором сформовано належне теоретичне підґрунтя для подальших аналітичних і прикладних досліджень.

Другий розділ містить комплексний аналіз сучасного стану розвитку економіко-екологічного потенціалу АПК регіону на прикладі Вінницької області. У роботі здійснено оцінку природно-економічних чинників, проаналізовано стан формування окремих складових потенціалу, проведено дослідження конкурентоспроможності регіонального АПК із використанням сучасного економіко-аналітичного інструментарію, що дозволило виявити ключові тенденції, проблеми та резерви його розвитку.

Третій розділ має прикладний характер і присвячений розробленню напрямів активізації розвитку економіко-екологічного потенціалу АПК регіону. Науковий інтерес становить запропонована автором квадрантівна модель оцінювання рівня розвитку економіко-екологічного потенціалу на основі теорії нечіткої логіки, а також обґрунтовані стратегічні пріоритети його розвитку та узагальнення вітчизняного і зарубіжного досвіду щодо їх практичної реалізації.

У цілому зміст дисертації характеризується внутрішньою логічною цілісністю, послідовністю викладу матеріалу, належним рівнем аргументованості та взаємоузгодженістю всіх структурних елементів. Побудова

роботи забезпечує повне розкриття теми дослідження, а її структура відповідає вимогам, що висуваються до дисертацій на здобуття ступеня доктора філософії.

Наукова новизна результатів дисертаційної роботи. Детальне ознайомлення з дисертаційною роботою Шкварук Д. Г. дає підстави стверджувати, що одержані автором результати характеризуються належним рівнем наукової новизни, є теоретично обґрунтованими та мають практичну спрямованість.

Найбільш вагомими науковими результатами дослідження є такі:

- вперше розроблено квадрантну модель оцінювання економіко-екологічного потенціалу АПК регіону на основі теорії нечіткої логіки, що забезпечує комплексну оцінку рівня його розвитку, виявлення проблемних аспектів функціонування та підвищує обґрунтованість прийняття стратегічних управлінських рішень;

- удосконалено концептуальні засади формування стратегічних пріоритетів розвитку економіко-екологічного потенціалу АПК регіону, систему показників його оцінювання та підходи до визначення перспективних векторів розвитку на основі адаптації міжнародного досвіду екологізації аграрного виробництва до сучасних умов функціонування АПК України.

- набули подальшого розвитку наукові підходи до трактування сутності економіко-екологічного потенціалу та його структури, методичні засади оцінювання конкурентоспроможності АПК із застосуванням кореляційно-регресійного аналізу та економіко-математичного моделювання, що дозволило підвищити обґрунтованість прогнозування розвитку галузі та посилити прикладну цінність отриманих результатів для регіональної аграрної політики.

Загалом представлені в дисертації положення відповідають критеріям наукової новизни, є самостійними результатами дослідження автора та свідчать про її здатність вирішувати складні наукові завдання, що мають важливе значення для розвитку теорії та практики управління економіко-екологічним потенціалом АПК регіону.

Практична цінність результатів дослідження. Розроблені в межах дисертаційного дослідження теоретичні положення, методичні підходи та практичні рекомендації знайшли своє застосування в діяльності Інституту кормів та сільського господарства Поділля Національної академії аграрних наук України (довідка № 13-02/397 від 29.10.2025р), Департаменту агропромислового розвитку Вінницької обласної військової адміністрації (довідка №01.1-27/272 від 18.03.2026р.), а також у діяльності фермерського господарства «Україна» для удосконалення механізмів управління природно-ресурсним потенціалом.

Практичну цінність одержаних результатів підтверджує їх впровадження в освітній процес Вінницького навчально-наукового інституту економіки Західноукраїнського національного університету. Теоретичні положення, методичні розробки та прикладні результати дисертаційного дослідження використовуються під час викладання освітніх компонент «Екопідприємництво», «Інноваційна діяльність підприємства» та «Екологічний менеджмент на підприємстві», що сприяє підвищенню науково-методичного рівня освітнього процесу та актуалізації його змісту відповідно до сучасних тенденцій розвитку й екологізації економіки (довідка № 368 від 04.11.2025 р.).

Повнота викладення наукових положень, висновків і рекомендацій в опублікованих працях. Основні положення, наукові результати та висновки дисертаційного дослідження достатньо повно відображено у 26 наукових публікаціях, серед яких 1 стаття опублікована у міжнародному науковому виданні, 12 статей – у наукових фахових виданнях України (у тому числі 3 одноосібні), а також 13 публікацій, що додатково висвітлюють окремі результати дослідження. Загальний обсяг наукового доробку становить 10,7 друкованих аркушів, із яких 6,6 друкованих аркушів належать особисто автору.

Аналіз змісту наукових праць свідчить, що в них достатньою мірою висвітлено основні теоретичні положення, результати аналітичних досліджень, елементи наукової новизни та практичні рекомендації, сформульовані в дисертації. Опубліковані матеріали відображають логіку проведеного

дослідження, підтверджують апробацію його результатів у науковому середовищі та відповідають вимогам, що висуваються до дисертацій на здобуття ступеня доктора філософії.

Відсутність академічного плагіату, фальсифікації та фабрикації у дисертаційній роботі. Дисертаційне дослідження виконане на належному науковому рівні з дотриманням принципів академічної доброчесності. У роботі коректно оформлено цитування, наведено посилання на використані літературні джерела, чітко розмежовано власні наукові результати автора та положення, запозичені з праць інших дослідників. Представлені в роботі наукові положення, висновки та рекомендації є результатом самостійного наукового пошуку здобувача, характеризуються належним рівнем аргументованості та узгоджуються зі змістом опублікованих наукових праць. Таким чином, дисертаційна робота Шкварук Діни Григорівни відповідає вимогам академічної доброчесності, а під час її аналізу ознак академічного плагіату, фабрикації чи фальсифікації наукових результатів не виявлено.

Дискусійні положення та зауваження щодо змісту дисертації. Позитивно оцінюючи науковий рівень дисертаційної роботи, її теоретико-методичну обґрунтованість, прикладну спрямованість і практичну значущість одержаних результатів, вважаю за доцільне висловити окремі дискусійні положення та зауваження, які не знижують загальної позитивної оцінки дослідження, однак можуть бути враховані автором у подальшій науковій роботі.

1. У дисертаційній роботі автором сформовано цілісне бачення економіко-екологічного потенціалу АПК регіону як складної багатокомпонентної системи, що поєднує природно-ресурсні, виробничі, фінансові, інноваційні, інституційні та інформаційні складові (розділ 1). Проте не зовсім коректним є методичне ототожнення поняття «агропромисловий комплекс» з поняттям «аграрний сектор» (розділи 1 - 3) і аграрне виробництво, що кваліфікує неоднозначність авторського пізнання поняття «економіко-екологічний потенціал»; методично вільним є вжиття поняття «ефективність

інституційного забезпечення» (п. 1.3), адже ефективність подана як загальне припущення щодо набуття системою якогось ефекту і більше співвідноситься з категорією «результативність» фактичного стану взаємодій;

2. У роботі значну увагу приділено аналізу конкурентоспроможності АПК Вінницької області, експортно-імпортової діяльності та розвитку органічного сектору, але не до кінця зрозуміло яким чином ідентифіковано експорт-імпорт продукції вінницького регіону (п. 2.3), адже ринок не обмежується кордонами області. З огляду на посилення екологічних вимог до аграрної продукції на міжнародних ринках, перспективним напрямом подальших досліджень може бути поглиблення оцінки впливу екологічної сертифікації, маркування, органічного виробництва та «зелених» фінансових інструментів на формування експортного потенціалу регіонального АПК.

4. Позитивно оцінюючи запропоновані автором стратегічні пріоритети розвитку економіко-екологічного потенціалу АПК регіону (п. 3.2), варто зазначити, що їх практична цінність могла б бути додатково посилена шляхом деталізації механізмів реалізації запропонованих заходів, зокрема через визначення системи кількісних показників оцінювання результативності та врахування можливих ризиків їх впровадження у середньо- і довгостроковій перспективі.

5. У дисертаційній роботі цифровізацію обґрунтовано як один із перспективних напрямів розвитку економіко-екологічного потенціалу АПК регіону. Водночас подальші дослідження у цьому напрямі доцільно зосередити на інтеграції сучасних цифрових технологій, зокрема GIS, дистанційного зондування Землі, Big Data та штучного інтелекту, у систему екологічного моніторингу та управління АПК.

Наведені зауваження та дискусійні положення мають рекомендаційний характер, не впливають на наукову новизну, достовірність і практичну значущість отриманих результатів та не знижують загальної позитивної оцінки дисертаційної роботи.

Загальний висновок.

Дисертаційна робота Шкварук Діни Григорівни на тему «Розвиток економіко-екологічного потенціалу АПК регіону» є завершеним, самостійно виконаним науковим дослідженням, у якому вирішено актуальне наукове завдання щодо розвитку теоретико-методичних засад та обґрунтування практичних рекомендацій з розвитку економіко-екологічного потенціалу АПК регіону. Робота характеризується логічною побудовою, цілісністю, належним рівнем наукової обґрунтованості, достовірністю отриманих результатів і практичною спрямованістю. Сформульовані автором наукові положення, висновки та рекомендації є аргументованими, мають належний рівень наукової новизни, теоретичне значення та практичну цінність.

Дисертаційна робота відповідає вимогам наказу Міністерства освіти і науки України №40 від 12.01.2017 р. «Про затвердження вимог до оформлення дисертації» зі змінами та доповненнями та постанові Кабінету Міністрів України №44 від 12.01.2022 р. «Про затвердження Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії» зі змінами та доповненнями, а її авторка, Шкварук Діна Григорівна, заслуговує на присудження ступеня доктора філософії за спеціальністю С1 Економіка та міжнародні економічні відносини, спеціалізація С1.01 Економіка.

Офіційний опонент:

доктор економічних наук, професор,
учений секретар Національного наукового центру
«Інститут аграрної економіки»

Олександр ШПИКУЛЯК

